

Política criminal

M. Jesús Guardiola Lago
Albert Padró-Solanet
Gonzalo Quintero Olivares
Josep M. Tamarit Sumalla
Carolina Villacampa Estiarte

PID_00237146

Material docent de la UOC

M. Jesús Guardiola Lago

Investigadora del Programa Juan de la Cierva (Universitat Autònoma de Barcelona)

Albert Padró-Solanet

Professor de Ciència política (Universitat Oberta de Catalunya)

Gonzalo Quintero Olivares

Catedràtic de Dret Penal (Universitat Rovira i Virgili)

Josep M. Tamarit Sumalla

Catedràtic de Dret Penal (Universitat Oberta de Catalunya)

Carolina Villacampa Estiarte

Professora titular de Dret penal (Universitat de Lleida)

L'encàrrec i la creació d'aquest material docent han estat coordinats pel professor: Josep M. Tamarit Sumalla (2016)

Segona edició: setembre 2016

© M. Jesús Guardiola Lago, Albert Padró-Solanet, Gonzalo Quintero Olivares, Josep M. Tamarit Sumalla, Carolina Villacampa Estiarte

Tots els drets reservats

© d'aquesta edició, FUOC, 2016

Av. Tibidabo, 39-43, 08035 Barcelona

Disseny: Manel Andreu

Realització editorial: Oberta UOC Publishing, SL

Dipòsit legal: B-11.603-2016

Els textos i imatges publicats en aquesta obra estan subjectes –llevat que s'indiqui el contrari– a una llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada (BY-NC-ND) v.3.0 Espanya de Creative Commons. Podeu copiar-los, distribuir-los i transmetre'ls públicament sempre que en citeu l'autor i la font (FUOC. Fundació per a la Universitat Oberta de Catalunya), no en feu un ús comercial i no en feu obra derivada. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/legalcode.ca>

Introducció

Des de les primeres manifestacions, el pensament penal i criminològic ha reconegut un espai important a la política criminal. Aquesta disciplina és en l'actualitat una peça fonamental en el conjunt de les ciències penals i la seva interacció amb la investigació criminològica no pot ser desconeguda en la formació del criminòleg. Les decisions relacionades amb la prevenció i la resposta a la delinqüència tenen una dimensió politicocriminal que pot ser analitzada racionalment i revisada de manera crítica i respecte de la qual cal efectuar propostes fonamentades empíricament.

D'altra banda, una teoria criminològica podrà aportar poc a la societat si sobre ella no es pot construir un programa politicocriminal realitzable. Així mateix, el coneixement de tots els condicionants que intervenen en el cicle de les decisions politicocriminals permetrà al criminòleg ser conscient de les mediacions necessàries per a poder transformar els postulats teòrics en polítiques aplicables. Per a això serà necessari conèixer els discursos politicocriminals principals del moment actual i els conceptes bàsics de la política criminal comparada o de la política criminal alternativa.

En aquests materials docents s'abordaran, en primer lloc, els aspectes teòrics bàsics sobre la política criminal, i a continuació ens endinsarem en els continguts de la temàtica politicocriminal contemporània en els tres àmbits en què es generen les decisions principals que condicionen l'evolució de les lleis penals i el funcionament dels sistemes de prevenció i control de la delinqüència. Aquests tres àmbits són l'internacional, d'importància creixent en el context de la globalització; l'europeu, també amb capacitat de decisió politicocriminal progressiva en el marc de les competències de la Unió Europea, i l'espanyol, com a focus primari de sobirania que s'expressa en la competència en legislació penal.

Objectius

Els mòduls següents ofereixen el material bàsic de suport per a assolir els objectius següents:

- 1.** Conèixer els antecedents i els principis teòrics de la política criminal.
- 2.** Comprendre el sentit de la política criminal en el conjunt de les ciències penals i, en particular, en relació amb la criminologia.
- 3.** Comprendre la doble dimensió valorativa i funcional de la política criminal i la necessitat que aquesta es fonamenti en bases empíriques.
- 4.** Conèixer els models politicocriminals predominants en el debat politico-criminal.
- 5.** Disposar de les referències teòriques principals que permetin una lectura politicocriminal de les reformes legals i les decisions relatives a la prevenció de la delinqüència.
- 6.** Conèixer les tendències existents en el pla internacional i europeu que condicionen l'evolució de la política criminal.
- 7.** Disposar dels elements necessaris per al disseny d'un programa politico-criminal i la seva avaluació.

Continguts

Mòdul didàctic 1

Principis i models politicocriminals

Gonzalo Quintero Olivares

1. La política criminal: concepte i contingut
2. L'evolució de les idees penals i els antecedents de la política criminal
3. El segle xx i les primeres actuacions sobre la perillositat sense delictes. Postguerra i franquisme
4. La transició
5. Principis penals derivats de la Constitució espanyola
6. Principis limitadors de l'exercici de la potestat punitiva
7. Models politicocriminals contemporanis: política criminal de la societat del risc, política criminal de la seguretat ciutadana, dret penal de l'enemic, dret penal mínim, populisme punitiu
8. Nous condicionaments de la política criminal del nostre temps: criminalitat transnacional, delinqüència organitzada, superació del delinqüent individual

Mòdul didàctic 2

La política criminal com a disciplina empírica i valorativa

Josep M. Tamarit Sumalla

1. La política criminal en el conjunt de les ciències penals: antecedents
2. Racionalitat valorativa i funcional
3. Discursos politicocriminals i ideologia
4. La comparació politicocriminal
5. És possible mesurar la ideologia? Recerca sobre la punitivitat
6. Política criminal alternativa
7. Actors
8. Política criminal i anàlisi econòmica del delictes
9. Com dissenyar un programa politicocriminal
10. Avaluació de la política criminal

Mòdul didàctic 3

La política criminal en l'àmbit internacional: tràfic de drogues, tràfic d'éssers humans i prostitució

Carolina Villacampa Estiarte

1. Política criminal internacional: política criminal de la globalització
2. Transformacions socials que sustenten el canvi politicocriminal
3. El Tribunal Penal Internacional: manifestació institucional de la política criminal internacional
4. Manifestacions d'una política criminal global en àmbits concrets de la criminalitat

Mòdul didàctic 4

La política criminal a Europa

Gonzalo Quintero Olivares

1. Qüestions prèvies: el Consell d'Europa i el Conveni europeu de drets humans
2. La Unió Europea
3. La política criminal comuna
4. La capacitat d'intervenció de la UE i l'harmonització de les lleis penals
5. La competència territorial penal dels estats com a problema clau per a una política criminal comuna: l'espai judicial europeu
6. Transnacionalitat i transpersonalitat dels delictes enfront del principi de territorialitat: el problema de les persones jurídiques multinacionals
7. Problemes politicocriminals europeus específics: terrorisme, seguretat i llibertats públiques
8. La crisi econòmica i el seu impacte en la política criminal comuna i sectorial
9. El Manifest per una política criminal comuna

Mòdul didàctic 5

La política criminal a Espanya

M. Jesús Guardiola Lago

1. El Codi penal de 1995 i les seves reformes successives
2. Tendències politicocriminals de les reformes penals
3. Propostes del Grup d'Estudis de Política Criminal i d'altres fòrums

Mòdul didàctic 6

Anàlisi i avaluació de polítiques públiques en la política criminal

Albert Padró-Solanet

1. Què és l'anàlisi de polítiques públiques?
2. El model sistèmic d'Easton
3. El model de fases de l'elaboració d'una política

Bibliografía

Borja Jiménez, E. (2011). *Curso de política criminal*. València: Tirant lo Blanch.

Díez Ripollés, J. L. (2004). "El nuevo modelo penal de la seguridad ciudadana". *Revista Electrónica de Ciencia Penal y Criminología* (06-03).

Díez Ripollés, J. L. (2005). "De la sociedad del riesgo a la seguridad ciudadana: un debate desenfocado". *Revista Electrónica de Ciencia Penal y Criminología* (07-01).

Garland, D. (2005). *La cultura del control. Crimen y orden social en la sociedad contemporánea*. Barcelona: Gedisa.

Garland, D. (2007). *Crimen y castigo en la modernidad tardía*. Bogotá: Siglo del Hombre.

Jakobs, G.; Cancio Melià, M. (2003). *Derecho penal de enemigo*. Madrid: Civitas.

Roxin, C. (2006). *Política criminal y sistema del Derecho penal* (trad. i introducció F. Muñoz Conde). Buenos Aires: Hammurabi.

Silva Sánchez, J. M. (1998). *La expansión del Derecho penal*. Madrid: Civitas.

Tamarit Sumalla, J. (2007). "Política criminal con bases empíricas en España". <www.politicacriminal.cl>

Zipf, H. (1979). *Introducción a la política criminal* (trad.: M. Izquierdo Macías-Picavea). Madrid: Edersa.

Zúñiga Rodríguez, L. (2001). *Política criminal*. Madrid: Colex.

